De Sypekerk

Wel, mijnheer Niftarlake, wat is er veel gebeurd na dien warmen middag, toen we op onzen Sypetoren stonden rond te kijken. Kort daarop stond ik weer met een heer op den toren, maar onder heel andere omstandigheden. Het was 3 Augustus en naast me had 'k een officier van H. M.'s leger. Weer keken we rond en tuurden we in de verte, maar nú in verband met de algemeene mobilisatie en de verdediging van onze linie. Wat we toen zoo al bespraken, gebeurlijkheden bij dreigenden oorlog, laat ik nu maar stil rusten, doch één antwoord blijft me goed in 't geheugen. Ik vroeg: en hoe komt het dan met dezen toren? Het antwoord luidde: als hij ons in den weg staat, laten we hem netjes vallen. En dat onze Sypetoren!

U vroeg me toen ook naar de kerk. Mag ik U van morgen daarover iets vertellen? Zij kreeg ook haar ouden naam terug: Sypekerk. Wij, Nieuw-Loosdrechters, heetten vroeger Sijpers. Hoe onze naamverwisseling plaats had, is een stukje historie op zichzelf en worde thans niet besproken. Ook spreken we maar niet over de geschiedenis van de Sypekerk, waaraan in de laatste jaren anders nog al gewerkt is. Kleine plaatsen hebben ook hare bijzondere geschiedenissen. We liggen hier tegen het Gooi, en U weet, van hoe ouden datum zijne historie is. Wijl onze Sypekerk in 1400 gesticht is, heeft ze heel wat uit de verte gezien en van nabij mee beleefd. Het geautoriseerde afschrift van haar stichtingsbrief berust in het archief van den tegenwoordigen Ambachtsheer en heb ik met goedvinden laten afdrukken in het Nederlandsch Archief voor Kerkgeschiedenis (IV, 3, 1906). Ook in dien brief staan eenige bijzonderheden, welke oriënteerend licht werpen op onze toestanden en leefwijzen in de veertiende eeuw, doch nú alleen dit: in dezen stichtingsbrief wordt gesproken over „de Capelle in der Sype". Zij werd bij deze acte tot parochiekerk verheven. En het gebouw, toen gesticht, is nu nog onze Sypekerk.

Van morgen evenwel alleen een praatje over haar *bouwtrant*. Haar stijl is, U ziet dat dadelijk, even eenvoudig als smaakvol. De Gothische bouw is toch maar de echte stijl voor kerken. Toch zou ik liever spreken van Germaanschen stijl, want, immers, de Gothen zijn van Germaansche afkomst en drukten ook op den bouwstijl hunner kerken een eigen stempel. Eene Germaansche kerk maakt een gansch anderen indruk dan een Romaansche kerk. De echt Romaansche kerken herinneren mij altijd aan het zwaar geweldige van het Romeinsche rijk. Ze drukken me te zwaar op den aardbodem en wijzen te weinig naar den Hemel. Dat is heel anders in de Germaansche kerkgebouwen, wier slanke spitsbogen naar boven werken, het oog richten op den Allerhoogste, en het oor doen luisteren naar den eeuwigen God. Ziet U maar, dat doet de Sypekerk ook.

Nu trof ze voor haar bouw ook een bijzonder gelukkigen tijd. Omstreeks 1400 was men in den bloeitijd van den Germaanschen stijl. De allervroegste kerkjes zagen er hoogst eenvoudig uit, ze waren van hout en riet. Daarop kwam het steenen tijdperk, maar ook in die kerkgebouwen zat weinig idee, met hare wel rijke maar toch ook onoogelijke afwisseling in steensoorten. Eerst in de elfde eeuw begon men in ons Vaderland met eigenlijken kerkbouw, dikwijls bekostigd uit schatten door vermogende lieden geschonken. Voor de Sypekerk is hierin nog een aardig verhaal in omwandeling, verbonden aan het oude geslacht der Sypesteyns, en waarbij de kruistochten zelfs nog te pas komen, maar dat we hier toch niet wel kunnen gebruiken, omdat het ons geen enkele inlichting geeft over bouwtrant en kerkstijl.

Nog in de elfde en twaalfde eeuw werden de kerken met voorliefde gebouwd aan rivieren en op hooge plaatsen en natuurlijk daar, waar heel wat menschen woonden. Dat nu was niet het geval in het oude Sijpe, waar het drassig was en weinigen woonden. Wij, oude Sijpers, behoorden in die dagen tot de binnenlanders, die nog leefden in de Romeinsche toestanden van bosschen en moerassen en heidegronden. Utrecht, het oude Ultraject, was al een groote heer. Dáár had bisschop Hendrik van Vianen reeds het Domkoor gebouwd en heerschte de Domtoren, begonnen in 1321 en omstreeks 1400 juist voltooid, met groote waardigheid en hoog gezag over de dorpstorens der omringende waterlanden. Sijpe en omstreken waren in die oudste dagen een wonder geschikt plekje om er den bekenden Floris V

te vangen. Werkelijk, vóór 1400 kon Sijpe kerkelijk en geestelijk tevreden zijn met de Capelle.

Van die Capelle is thans natuurlijk niets meer overig, hoogstens zit er nog een stukje fundament. Den bouw van deze Capelle hebben we ons misschien volgenderwijze te denken. Haar vorm was een min of meer langwerpig vierkant, buiten had ze geen steunbeeren en binnen geen dakgewelf. Gewoonlijk had men in zulke hulpkerken weinige en kleine vensters, overspannen door eenvoudige rondbogen. Voor een eigen toren kwam zulk eene sobere kapel natuurlijk niet in aanmerking, ze mocht tevreden zijn met eene houten stelling, waarin een kleine klok hing. Ornamenten waren heel niet aanwezig, ook al omdat het maar een eenvoudig kapelletje was, maar bijzonderlijk ook, omdat men toen ter tijde nog weinig aan zulke versieringen deed. Vrij zeker werd in onze landen omstreeks de twaalfde eeuw nog weinig beeld- en lijstwerk gevonden. Zoo was de Capelle in der Sype, welke in 1400 door Fredericus van Blankenheim tot eene parochiekerk verheven werd.

Toen de eerste steen van haar nieuw kerkgebouw gelegd werd, waren we, zooals ik reeds zeide, al mooi in den Germaanschen stijl. Er was nog niet de overlading, welke later arriveerde, tengevolge van overdreven versiering en smakelooze ornamenten. Verheven eenvoud had nog de leiding. De spitsboog gaf richting en toon. Het oog werd niet vastgehouden in aardsche en zinnelijke aanschouwing, maar blikte eerbiedig op naar de majesteit der hoogere wereld. Iets eigens bezaten onze toenmalige kerken in hare ronde pilaren, rustende op vierkante of veelhoekige voetstukken en gedekt door eenvoudige kapiteelen. Ziet, U kunt het nog goed aan onze pilaren merken. Kracht en bevalligheid zijn in zulke slanke pilaren vereenigd, heel anders dan bij de korte en logge vierkante Romaansche zuilen.

De grondvorm der kerk was in de grootere plaatsen veelal het Latijnsche kruis, maar voor het kleine Sijpedorp was de langwerpig vierkante vorm voldoende en zelfs verkieslijk. Een steenen gewelf kreeg onze kerk niet, ook om de zachtheid van den bodem. De bovenbouw mocht niet al te zwaar zijn. En of haar houten gewelf beschilderd werd, zooals men dat elders vond, weet ik niet en vermoed ik nog veel minder. Want alles in de Sypekerk draagt alsnog het karakter van oorspronkelijken eenvoud. Merkwaardig zuiver is de richtlijn in onze kerk, en

eene andere bijzonderheid is, dat de toren op kunstige wijze niet alleen tegen, maar ook in de kerk gebouwd is. Alles wijst op eenzelfden bouwmeester. Alleen het tegenwoordige dak, dat nu wat stijf en minder bevallig afsteekt bij het geheel, zal oorspronkelijk wel anders, in drieën gedeeld, geweest zijn. Dan lagen de daken der beide zijbeuken wat lager dan het dak over het middelschip. Dikwijls heb ik gezocht naar den naam of eenig teeken van den bouwheer, maar ik kon niets vinden. Doch, hoe hij ook heette, hij leverde een mooi stuk werk, waarop het nageslacht met dankbaar welgevallen schouwt.

Het koor is wat smaller dan de kerk en heeft den vorm van een veelhoek. Het dak is hooger en er is wat meer versiering in te vinden. En hoe ook van bestemming veranderd, het draagt nog duidelijk de sporen van vroegere gewijdheid, getuige het nog aanwezige priestergraf. Of er bepaalde ornamenten in dit heiligdom waren? Dan zijn ze in de dagen der Hervorming weggenomen of met kalk overpleisterd. Doch alweer, ik vermoed het niet, want werkelijke versiering kwam nooit aan het licht, en het eigen karakter der Sypekerk, rustige eenvoud, liet wel geen ornament toe.

Veel is zeker ook in deze kerk veranderd, maar dat eigen karakter bleef bewaard. En wie van de Sypekerk der vroegere dagen een schoonen en verheven indruk wenscht te ontvangen, bestudeere den bekenden schilder Bosboom, die ook deze kerk op doek bracht. Wellicht heeft hij wat al te vrij zijn kunstenaarstalent laten spelen, maar in zijne groepeering ligt karakter en stemming. Uit het hooge koor valt een zacht en vriendelijk licht op eene oude Protestantsche gemeente. In hoogere wijding luistert ze, nog aan het begin van den dienst, naar haren voorlezer. En uit den ouden Bijbel ruischt door de stille gewelven: *Uwe majesteit, Heere, is boven de hemelen.*

LOOSDRECHT. G. VELLENGA.